



Toolbox Zorgfraude en Zorgoverlast

Praktische handreiking voor samenwerking tussen gemeenten, zorgkantoren, DJI, 3 reclassering organisaties, RIEC en IGJ

Versie 1.0

maart 2026

Inleiding

Dit document biedt een overzicht van de procedures en verantwoordelijkheden bij zorgfraude en zorgoverlast. Het beschrijft de rol van verschillende instanties zoals de gemeenten in de regio IJssel-Vecht, zorgkantoren, Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), 3 reclassering organisaties (Reclassering), Regionaal informatie- en expertisecentrum (RIEC) en de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) bij signaleren, beoordelen en aanpakken van problemen binnen de zorg. De Toolbox bundelt praktische informatie over werkwijzen, contactpersonen en verantwoordelijkheden per organisatie. Bij signalen van zorgfraude of overlast kan snel en doeltreffend worden gehandeld, en betrokken professionals weten elkaar beter te vinden. De informatie sluit aan bij het dagelijkse werkveld en is gebaseerd op bestaande afspraken en werkwijzen.

Aanleiding

Binnen de gemeentes zijn steeds meer zorgen over de impact van zorgfraude en zorgoverlast. Binnen en tussen de betrokken organisaties groeit het besef dat afzonderlijk optreden vaak slechts beperkte mogelijkheden biedt, omdat iedere partij vooral binnen de eigen organisatie kan handelen. Deze Toolbox ondersteunt dat proces en helpt professionals om elkaar sneller en gericht te vinden.

Gebruik

De Toolbox is ontwikkeld voor intern gebruik en ondersteunt de samenwerking in de praktijk. Het document wordt alleen gedeeld met de aangesloten instanties, zoals genoemd. De Toolbox helpt professionals om inzicht te krijgen in wie wat doet, wanneer en waarom. Daarbij geldt nadrukkelijk: iedere organisatie heeft haar eigen verantwoordelijkheden en interne processen. De opgenomen maatregelen zijn daarom geen 'menukaart' waar andere partijen vrij uit kunnen kiezen of bij een andere organisatie een maatregel kunnen 'bestellen'. De Toolbox functioneert als gezamenlijk referentiekader om het gesprek te voeren over mogelijke vervolgstappen. Organisaties kunnen onderling afstemmen welke stappen passend en nodig zijn, en hoe zij hier naartoe werken.

De maatregelen in deze Toolbox zijn per organisatie gerangschikt in een volgorde die trapsgewijs loopt van minder ingrijpend naar ingrijpend. Tenzij anders vermeld, zijn de maatregelen standaard van toepassing op de zorgaanbieder. Dit betekent niet dat er in iedere casus automatisch gestart wordt bij de eerste maatregel. De Toolbox is bedoeld als hulpmiddel om per situatie te analyseren welke maatregel op dat moment het meest passend is. Ook de stappen in het stromenmodel zijn dus niet een proces dat standaard in gang wordt gezet maar een suggestie voor vervolgstappen. Afhankelijk van de casus kan het initiatief bij verschillende organisaties liggen, en op verschillende niveaus plaatsvinden. Aangeraden wordt om te starten met de minst ingrijpende maatregel die goed aansluit bij de casus. Zo blijft het proces proportioneel en zorgvuldig, met oog voor maatwerk.

Invloed van het stromenmodel

Het bijbehorende stromenmodel biedt ondersteuning bij het bepalen van logische vervolgstappen. Het model laat zien welke routes mogelijk zijn en wie op welk moment aanzet is. Dit helpt professionals bij besluitvorming en samenwerking in complexe casussen.

Samenwerking en commitment vormen het fundament van deze aanpak: gezamenlijke inzet om zorgfraude te bestrijden, overlast te beperken en kwetsbare cliënten te beschermen.

Toolbox Zorgfraude

Gemeente

Ondersteuning bij signalering naar landelijke partners via het IKZ

Als een casus zich niet beperkt tot de lokale schaal, kunnen veel organisaties en ook de gemeente dit melden bij het Informatie Knooppunt Zorgfraude (IKZ). Via het IKZ worden andere zorgpartijen bevroegd en geïnformeerd. Het IKZ kan in voorkomende gevallen een casusoverleg organiseren.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Zorgkantoor

Fraude of ander signalen melden bij het zorgkantoor door klanten en andere partijen.

Signalen over vermoedens van fraude kunnen via verschillende wegen bij het zorgkantoor binnenkomen. Klanten/verwanten kunnen dit melden via [meld fraude en/of klachten bij het zorgkantoor](#). Het zorgkantoor onderzoekt deze signalen en kan, indien nodig, maatregelen nemen zoals het uitvoeren van materiële controles om te beoordelen of gedeclareerde zorg rechtmatig is, of het beëindigen van een contract bij ernstige of structurele onregelmatigheden. Op deze manier worden fouten en fraude aangepakt

Andere partijen zoals de gemeenten, kunnen de vermoedens van fraude melden via het IKZ en niet rechtstreeks met het zorgkantoor. Wanneer het signaal vervolgens bij het zorgkantoor binnen komt doet het zorgkantoor indien nodig een fraudeonderzoek.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens: [meld fraude en/of klachten bij het zorgkantoor](#).

DJI

Gesprekken met zorgaanbieders

DJI kan gesprekken voeren met zorgaanbieders om mogelijke overlast en signalen van zorgfraude te bespreken. Dit helpt om problemen vroegtijdig te identificeren en aan te pakken.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Wijzen op en gesprek over kwaliteitskader forensische zorg

DJI kan zorgaanbieders actief wijzen op het kwaliteitskader forensische zorg en hierover in gesprek gaan. Dit kader bevat normen en richtlijnen voor goede forensische zorg. Door deze gesprekken worden aanbieders gestimuleerd om hun zorgverlening in lijn te brengen met de gestelde kwaliteitsnormen.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Verbeterafspraken met verbeterplan bij zorgaanbieders

Als er sprake is van tekortkomingen in de zorg, kan DJI samen met de aanbieder verbeterafspraken maken. Daarbij wordt een verbeterplan opgesteld waarin staat welke acties de aanbieder gaat ondernemen, binnen welke termijn en hoe de voortgang wordt gemonitord. Dit helpt om structurele verbeteringen in de zorg te realiseren.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Extra controle bij zorgaanbieders

Wanneer er zorgen zijn over de kwaliteit van zorg of mogelijke fraude, kan DJI besluiten tot extra controles bij de betreffende zorgaanbieder. Deze controles kunnen bestaan uit dossieronderzoek, gesprekken met medewerkers of cliënten, en aanvullende administratieve toetsing. Dit biedt meer inzicht in de situatie en vormt de basis voor verdere besluitvorming.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Beoordeling geschiktheid zorgaanbieders door landelijke partijen

DJI onderzoekt, indien nodig, of een zorgaanbieder nog geschikt is. Bij ernstige signalen kan dit leiden tot beëindiging van het contract, hoewel dit proces langdurig is.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Opzeggen van contracten bij fraude

DJI kan contracten met zorgaanbieders opzeggen als er sprake is van zorgfraude of ernstige overlast. Dit is een zware maatregel die wordt ingezet als andere maatregelen niet effectief zijn gebleken.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Reclassering

Interne signalering bij vermoedens van zorgfraude

Wanneer een begeleider of cliënt signalen geeft van mogelijke zorgfraude, wordt dit besproken binnen het team. De reclasseringsmedewerker doet formeel melding van de signalen bij de eigen (unit)manager voor verdere opvolging. De (unit)manager kan de melding vervolgens doorzetten naar de beleidsadviseurs Forensische Zorg. Zij beoordelen de melding en stemmen af met DforZO. De beleidsadviseur Forensische zorg en DforZo bepalen gezamenlijk de eventuele vervolgstappen.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:

- Contactgegevens:

Financiële doorlichting of contract beëindiging

In periodiek overleg met DforZO en landelijke bureaus van de 3 reclasseringsorganisaties kan een financiële doorlichting of contractbeëindiging worden ingezet bij aanhoudende problemen.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

RIEC

Analyse en informatie-uitwisseling in casusoverleg

Het RIEC verzamelt – wanneer er sprake is van een casus - informatie van verschillende partners (zoals gemeente, politie, OM, Belastingdienst, IGJ) en stelt een integrale analyse op van de zorgaanbieder en het mogelijke fraudepatroon. Hierbij wordt onder andere gekeken naar bestuursstructuren, vastgoedbezit, financiële gegevens, BIBOB-toepassing, locatiegebruik en signalen van overlast.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Ondersteuning bij strafrechtelijk traject

Wanneer uit de analyse blijkt dat sprake is van strafbare feiten zoals valsheid in geschrifte, witwassen, mensenhandel of fiscale fraude, wordt door het RIEC Samenwerkingsverband bekeken of strafrechtelijke interventies mogelijk zijn. Het RIEC helpt ook bij het opbouwen van een dossier dat strafrechtelijk inzetbaar is.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Coördinatie van integrale interventieteams

Het RIEC kan de gemeente ondersteunen bij het organiseren van een integrale interventie, waarin samen met partners zoals gemeente, IGJ, politie en Belastingdienst concrete acties worden afgestemd. Denk aan gelijktijdige controles op zorglocaties, boekenonderzoeken of gesprekken met cliënten. Deze aanpak is gericht op snel en zichtbaar ingrijpen in complexe casussen.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

IGJ (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd)

Ontvangen en beoordelen van signalen

De IGJ ontvangt signalen via burgers, zorgprofessionals, gemeenten, zorgkantoren en andere instanties. Deze meldingen worden gewogen en ingedeeld op basis van ernst en risico voor de kwaliteit van zorg.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Signalering naar andere instanties bij vermoedens van fraude

De IGJ onderzoekt zorgfraude alleen wanneer deze ook raakt aan de kwaliteit van zorg. In andere gevallen worden signalen gedeeld met bijvoorbeeld het Openbaar Ministerie, RIEC of zorgkantoor.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Deelname aan integrale aanpak

De IGJ kan deelnemen aan gezamenlijke handhavingsacties met gemeente, politie, en Belastingdienst. Denk aan gelijktijdige locatiecontroles en boekenonderzoeken.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Toolbox Zorgoverlast

Gemeente

Gesprekken met de veroorzaker van de overlast

Dit is vaak de eerste stap bij het aanpakken van woonoverlast. De gemeente kan een gesprek aangaan met de persoon die de overlast veroorzaakt om de situatie te bespreken en mogelijke oplossingen te vinden. Dit kan helpen om de oorzaak van de overlast te begrijpen en de overlast op een informele manier op te lossen.

Gemeente	Verantwoordelijk	Contactpersoon	Contactgegevens
----------	------------------	----------------	-----------------

Verschillende acties om begrip te kweken binnen de wijk

De gemeente heeft de taak én de mogelijkheid om acties op te zetten die wijkbewoners informeren en bijdragen aan begrip voor de zorg die in de wijk wordt geboden. Het is daarbij belangrijk om dit structureel en over een langere periode te doen, zonder de zorgen of ervaren overlast van bewoners te bagatelliseren.

Gemeente	Verantwoordelijk	Contactpersoon	Contactgegevens
----------	------------------	----------------	-----------------

Gedragsaanwijzing opgelegd door de burgemeester aan de veroorzaker van de overlast:

Sinds de invoering van de Wet aanpak woonoverlast in 2017, heeft de burgemeester de bevoegdheid om specifieke gedragsaanwijzingen te geven aan overlastgevers in zowel huur- als koopwoningen. Deze aanwijzingen kunnen bijvoorbeeld inhouden dat de overlastgever bepaalde gedragingen moet stoppen, zoals het maken van lawaai of het veroorzaken van vervuiling. Dit is een formele maatregel die kan helpen om de overlast te verminderen.

Gemeente	Verantwoordelijk	Contactpersoon	Contactgegevens
----------	------------------	----------------	-----------------

Gedragsaanwijzing opgelegd aan de verhuurder van de woning/ zorgaanbieder:

In sommige gevallen kan de verhuurder van de woning verantwoordelijk worden gehouden voor de overlast die vanuit hun pand komt. De burgemeester kan dan een gedragsaanwijzing geven aan de verhuurder, waarin wordt geëist dat zij maatregelen nemen om de overlast te stoppen.

Gemeente	Verantwoordelijk	Contactpersoon	Contactgegevens
----------	------------------	----------------	-----------------

Tijdelijk huisverbod opgelegd door de burgemeester:

Als de gedragsaanwijzing niet het gewenste resultaat heeft, kan de burgemeester een tijdelijk huisverbod opleggen aan de veroorzaker van de overlast. Dit betekent dat de persoon tijdelijk niet in zijn eigen woning mag verblijven. Dit is een zware maatregel die wordt ingezet als andere maatregelen niet effectief zijn gebleken.

Gemeente	Verantwoordelijk	Contactpersoon	Contactgegevens
----------	------------------	----------------	-----------------

Zorgkantoor:

Gesprekken met de aanbieder over signalen van de kwaliteit van zorg:

Het zorgkantoor kan in gesprek gaan met de zorgaanbieder als er signalen zijn dat de kwaliteit van zorg niet voldoet aan de normen. Dit kan helpen om problemen vroegtijdig te identificeren en op te lossen.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Gesprekken met de WLZ-aanbieder over het belang van het betrekken van de buurt bij het leveren van de zorg:

Het zorgkantoor kan de zorgaanbieder adviseren om de buurt actief te betrekken bij het leveren van zorg. Dit kan helpen om eventuele overlast te voorkomen en de relatie tussen de zorgaanbieder en de buurt te verbeteren.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Bemiddeling van WLZ-cliënt naar een passende plek:

Als blijkt dat een cliënt niet op de juiste plek zit, kan het zorgkantoor helpen om een andere passende plek te vinden. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat de cliënt wordt overgeplaatst naar een andere zorginstelling waar beter aan zijn behoeften kan worden voldaan.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Drie weg gesprek waarbij de gemeente en de zorgaanbieder beide aan tafel komen zitten:

Deze gesprekken zijn bedoeld om een gezamenlijke aanpak te ontwikkelen en de situatie grondig te evalueren. Door alle drie de betrokken partijen aan tafel te brengen, kan er een breed gedragen oplossing worden gevonden die rekening houdt met de belangen van alle partijen.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

DJI:

Locatiekaart forensische zorgaanbieders

Alle forensische zorgaanbieders staan in één overzicht gepresenteerd. Van ambulante behandeling, beschermd wonen tot alle voorzieningen; van beveiligingsniveau 1 tot en met 4. Zowel op provincie of arrondissement te filteren en met één doorlink naar de locatie-website voor meer informatie.

- Contactgegevens: <https://www.forensischezorg.nl/praktijk/zorgaanbod/locaties>

Gesprekken met zorgaanbieders:

DJI kan gesprekken voeren met zorgaanbieders om mogelijke overlast en signalen van zorgfraude te bespreken. Dit helpt om problemen vroegtijdig te identificeren en aan te pakken.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:

- Contactgegevens:

Wijzen op, en gesprek over, kwaliteitskader forensische zorg:

DJI kan zorgaanbieders actief wijzen op het kwaliteitskader forensische zorg en hierover in gesprek gaan. Dit kader bevat normen en richtlijnen voor goede forensische zorg. Door deze gesprekken worden aanbieders gestimuleerd om hun zorgverlening in lijn te brengen met de gestelde kwaliteitsnormen.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Verbeterafspraken met verbeterplan bij zorgaanbieders:

Als er sprake is van tekortkomingen in de zorg, kan DJI samen met de aanbieder verbeterafspraken maken. Daarbij wordt een verbeterplan opgesteld waarin staat welke acties de aanbieder gaat ondernemen, binnen welke termijn en hoe de voortgang wordt gemonitord. Dit helpt om structurele verbeteringen in de zorg te realiseren.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Extra controle bij zorgaanbieders:

Wanneer er zorgen zijn over de kwaliteit van zorg of mogelijke fraude, kan DJI besluiten tot extra controles bij de betreffende zorgaanbieder. Deze controles kunnen bestaan uit dossieronderzoek, gesprekken met medewerkers of cliënten, en aanvullende administratieve toetsing. Dit biedt meer inzicht in de situatie en vormt de basis voor verdere besluitvorming.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Reclassering:

Gesprek met zorgaanbieder:

De reclassering kan contact opnemen met de zorgaanbieder wanneer er signalen zijn van problemen in de zorgverlening of het gedrag van cliënten. In deze gesprekken worden de zorgen besproken en worden mogelijke oplossingen of vervolgacties afgestemd.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Casusgerichte aanpak met gesprekken via zorgverlener

Vanwege privacy en positionering worden signalen niet direct met cliënten besproken; communicatie verloopt via de betrokken zorgverlener.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Driepartijengesprekken

Bij structurele overlast kunnen er gesprekken georganiseerd worden tussen de reclassering, de zorgaanbieder de gemeente. Deze driepartijengesprekken zijn gericht op het gezamenlijk zoeken naar oplossingen en het maken van afspraken over de aanpak van de overlast.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Berispingen:

De reclassering kan cliënten die zich niet aan de afspraken houden of overlast veroorzaken een officiële berisping geven. Dit is een formele maatregel waarmee het gedrag wordt besproken en waarbij de cliënt wordt aangesproken op de consequenties van zijn of haar handelen.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Waarschuwingen:

In situaties waarbij sprake is van lichte of eerste overtredingen, kan de reclassering een officiële waarschuwing geven aan de cliënt. Hiermee wordt duidelijk gemaakt dat het gedrag niet acceptabel is en dat bij herhaling strengere maatregelen kunnen volgen.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Terugmelding naar het OM:

Als een cliënt zich niet houdt aan de opgelegde bijzondere voorwaarden, kan de reclassering een terugmelding doen aan het Openbaar Ministerie (OM). Deze terugmelding kan juridische gevolgen hebben, zoals een wijziging of herroeping van de voorwaarden of het heropenen van een strafzaak.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

IGJ

Gesprek naar aanleiding van signalen

De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) beoordeelt meldingen van zorgprofessionals, burgers of gemeenten die wijzen op risico's voor de kwaliteit van zorg. Deze meldingen worden geprioriteerd. Op basis van deze signalen kan de IGJ in gesprek gaan met de zorgaanbieder om een eerste beeld van de situatie te vormen.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:

- Contactgegevens:

Verkennd toezicht bij signalen

Bij signalen over kwaliteitsproblemen of overlast kan de IGJ een verkennend toezichttraject starten. Dit traject kan bestaan uit gesprekken en/of dossieronderzoek.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Aanwijzing of bevel

Wanneer blijkt dat de kwaliteit van zorg onder de maat is, kan de IGJ een aanwijzing of bevel opleggen met concrete eisen tot verbetering.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Last onder dwangsom of bestuursdwang

Als zorgaanbieders niet voldoen aan eerder opgelegde aanwijzingen, kan de IGJ handhavend optreden via bestuurlijke dwangmiddelen.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:
- Contactgegevens:

Intensivering toezicht of boete

Bij aanhoudende of ernstige signalen van slechte zorg of overlast kan de IGJ besluiten tot verscherpt toezicht of het opleggen van een bestuurlijke boete.

- Verantwoordelijk:
- Contactpersoon:

- Contactgegevens:

Stromenmodel Zorgfraude & Zorgoverlast

De stromenmodellen voor zorgfraude en zorgoverlast geven in één oogopslag inzicht in de maatregelen uit deze toolbox. Ze helpen professionals om snel te zien welke acties mogelijk zijn, wie verantwoordelijk is en hoe de maatregelen zich tot elkaar verhouden.

De pijlen tussen de stappen geven suggesties voor vervolgstappen of parallelle acties. Ze laten zien wat logisch volgt, maar schrijven geen vaste volgorde voor. Het stromenmodel wijst de weg, zonder dwingend te zijn. De pijlen tussen de stappen geven suggesties voor logische vervolgstappen of acties die je tegelijkertijd kunt uitvoeren. Soms kies je bewust een andere route, of sla je stappen over die in jouw casus niet passen. Ook kun je verder gaan met een maatregel die geen directe link heeft met de voorgaande stap in het model.

Gebruik het model altijd samen met de toolbox. Daar vind je per maatregel een toelichting, inclusief verantwoordelijkheden, achtergrondinformatie en contactpersonen. Zo maak je samen met ketenpartners goed onderbouwde keuzes in de aanpak van zorgfraude of zorgoverlast.

stromenmodel Zorgoverlast

